

1. Глушков В. О., Білічак О. А. Гарантії дотримання конституційних прав особи у провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 67. С. 65-75.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв’язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України” : станом на 25 травня 2012 року: (Відповідає офіц. текстові) – К.: Алерта, 2012. – 304 с.

3. Шолудько Б. Негласні слідчі (розшукові) дії [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://foliant.in.ua/pravovoyu-kommentariy_id_16.html.

Санакоев Д.Б.

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Розвиток транскордонних регіонів, в рамках яких формуються інтенсивні та багаторівневі взаємодії між усіма суб’єктами та учасниками транскордонного співробітництва, є важливим об’єктом сучасної регіональної політики, адже процес входження України у європейський інтеграційний простір і визнання її європейськими партнерами потребує координації зусиль з розвитку співпраці з країнами ЄС, зокрема що межують із Україною [1, с. 4].

Актуальним є розвиток транскордонної співпраці у напрямку протидії організованій злочинності, якій притаманні тісне зрощення злочинного світу, тіньових і легальних економічних структур, а також корумпованого чиновництва в органах влади і управління [2; 3]. Особливу тривогу викликає реалізація цієї тенденції щодо транснаціональних операцій з людьми з метою їх подальшої експлуатації, що здійснюються через високий рівень прибутковості, при низьких витратах і мінімізації ризику бути покараними.

Аналіз інституційно-правового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в Україні загалом, і у протидії торгівлі людьми зокрема, засвідчив, що основу такої співпраці складають міжнародні нормативно-правові документи, ратифіковані Україною, міждержавні угоди, національне законодавство, міжвідомчі міжнародні договори, укладені Генеральною прокуратурою України, а також угоди та меморандуми про співпрацю, укладені

на рівні МВС та Національної поліції України, що стосуються міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю. Значний інформаційний та інший потенціал у боротьбі з організованими групами та їх транснаціональними злочинними формуваннями має в своєму розпорядженні НЦБ Інтерполу в Україні.

Визначальними, серед вказаних нормативно-правових актів, у протидії торгівлі людьми є: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 року), Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, та покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 року), Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (2005 року), Угода про співробітництво держав-учасниць СНД у боротьбі з торгівлею людьми, органами й тканинами людини (2005 року), Закон України «Про протидію торгівлі людьми» (2011), Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (1993 року) та ін.

Результати проведеного нами дослідження засвідчили, що у напрямку протидії торгівлі людьми взаємодія на міжнародному, у т.ч. й транскордонному, рівні обмежується рамками виконання міжнародних запитів і слідчих доручень у кримінальних провадженнях в порядку, визначеному розділом IX КПК України [4, с. 69]. Зміст цих доручень, як правило, зводиться або до отримання інформації щодо проживання тієї чи іншої особи за певною адресою, або щодо ідентифікації особи, яка становить інтерес правоохоронних органів, або з метою підтвердження інформації про наявність певної фірми, що займалась організацією виїзду за кордон чи то прийомом українських жінок та дівчат на своїй території. Тобто, за допомогою міжнародних доручень слідчі та оперуповноважені намагалися, здебільшого, ідентифікувати або встановити місцезнаходження певних осіб, а також канали постачання людей.

Аналіз матеріалів практики, а також останніх аналітичних та наукових публікацій засвідчив, що виконання вказаних доручень займає невикористовано багато часу, що доволі часто призводить до втрати важливих доказів злочинної діяльності торгівців людьми [5]. Окрім того, потребують уніфікації окремі положення кримінального процесуального законодавства щодо суб'єктів ухвалення рішень про проведення слідчих (розшукових) дій, у т.ч. негласних, а також строків проведення таких дій.

Відповідно, суб'єктами виявлення та розслідування торгівлі людьми підрозділів Національної поліції України не використовуються, або ж використовуються неефективно наявні можливості загальних і спеціальних міжнародно-правових актів про боротьбу зі злочинністю, прийнятих на рівні ООН та країнами ЄС, а також укладених, зокрема, на рівні МВС та Національної поліції України із прикордонними регіонами, що належать до країн призначення та транзиту українських громадян для експлуатації.

Так, Конвенцією ООН проти транснаціональної організованої злочин-

ності, Другим додатковим протоколом до Конвенції Ради Європи про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, Конвенцією ЄС про взаємну допомогу у кримінальних справах 2000 року, передбачено можливість проведення слухання справ у режимі телефонної чи відеоконференції, якщо певній особі неможливо чи небажано з'явитися на території держави, що подала звернення. Окрім того, вказаними документами регламентовано можливості отримання запитів на отримання інформації про банківські рахунки та банківські операції; надання взаємної правової допомоги адміністративним органам влади; можливість держав обмінюватися інформацією щодо розслідувань або судочинства без отримання відповідного попереднього запиту.

У контексті окресленої тематики, важливими є положення нормативно-правових актів, що дають змогу реалізовувати окремі напрямки транскордонного співробітництва поліції та підрозділів, що реалізують державну політику у сфері митного законодавства. Так, наприклад, Конвенцією ЄС про виконання Шенгенської угоди (ст. 40), Другим додатковим протоколом до Конвенції Ради Європи про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року (ст. 17), передбачено можливість підрозділів поліції, у разі потреби, під час спостереження за особою при перетині кордону однієї країни, продовжити таке спостереження на території іншої країни. Конвенцією ООН проти транснаціональної організованої злочинності (ст. 19), Другим додатковим Протоколом до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах (ст. 20), Конвенцією про Європол та іншими, передбачено й регламентовано можливість роботи та повноваження окремих підрозділів у складі об'єднаних слідчих груп; способи перехоплення телекомунікаційних повідомлень та використання їх у доказуванні суб'єктами транскордонної співпраці (у разі наявності/відсутності у країн технічного устаткування) тощо.

Зауважимо, що вітчизняними правоохоронцями ці та інші заходи, у т. ч. утворення спільних (об'єднаних) слідчих груп, можуть бути реалізовані у кримінальному провадженні на підставі міжнародної угоди, а у разі її відсутності – на засадах взаємності (ст. ст.542-544 КПК України).

Окрім цього, аналіз практики діяльності оперативних та слідчих підрозділів НП України засвідчив, що правоохоронці здебільшого співпрацюють із зарубіжними колегами саме у межах взаємної міжнародно-правової допомоги, проте не генерують питання щодо реалізації міжурядових договорів про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, а також у напрямку протидії організованій транснаціональній злочинності, ратифікованих Україною. На наш погляд, вагомість таких договорів у тому, що за узгодженням із центральними службами своїх міністерств і в межах своєї компетенції органи Національної поліції України прикордонних регіонів мають нагоду самостійно проводити скоординовані операції з попередження, виявлення, припинення і розслідування злочинів. Окрім цього, вказані підрозділи уповноважені підписувати протоколи про взаємодію

(додаткові протоколи), головними перевагами яких є усунення необхідності розробки окремих двосторонніх угод та зменшення ризику протидії такому співробітництву злочинними групами, які мають корумповані зв'язки.

Зазначені можливості прямо передбачені Законом України «Про протидію торгівлі людьми» де визначено, що Україна бере участь у міжнародному співробітництві у сфері протидії торгівлі людьми на державному, регіональному та місцевому рівнях. Суб'єкти, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, мають право укладати договори про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з відповідними органами іноземних держав, міжнародними організаціями згідно із законодавством України (ч. 1, 2 ст. 28).

Суттєво сприяти вирішенню вказаних проблемних питань, за умови їх врахування у практиці протидії транснаціональній торгівлі людьми, можуть укладені угоди з Європолем та Євроюстом, ратифіковані Україною у першому кварталі 2017 року.

Отже, проведений нами аналіз нормативно-правового забезпечення транскордонного співробітництва у діяльності щодо протидії торгівлі людьми, а також узагальнення матеріалів практики підрозділів НП України, дозволили виокремити окремі проблемні аспекти такої діяльності та запропонувати відповідні шляхи їх вирішення, зокрема:

потребує реалізації внутрішньовідомча інформаційна кампанія щодо забезпечення суб'єктів протидії торгівлі людьми методичними рекомендаціями (інструкцією) щодо порядку здійснення взаємодії із зарубіжними фахівцями у межах транскордонної співпраці та обміну оперативною та іншою інформацією оперативного призначення;

узгодити можливість транскордонної співпраці у режимі он-лайн обміну інформацією з питань, що цікавлять оперативні та слідчі підрозділи прикордонних регіонів;

розглянути питання щодо можливості надання запитів про міжнародно-правову допомогу між правоохоронними органами держав у межах адміністративно-територіальних прикордонних регіонів із обов'язковим інформуванням центрального апарату Національної поліції та прокуратури;

створити постійно діючі міждержавні спеціалізовані слідчі групи з метою протидії злочинності у прикордонних з Україною регіонах;

забезпечити процес розслідування злочинів слідчими, що спеціалізуються винятково на торгівлі людьми, що вчиняється організованими, у т.ч. транснаціональними групами;

передбачити у штатному розписі підрозділів на рівні ГУНП областей посаду перекладача з метою своєчасного та оперативного перекладу матеріалів для надсилання запитів про міжнародно-правову допомогу.

1. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України» ; наук. редактор В.С. Кравців. – Львів, 2016. – 125 с.

2. Бова А. Організована злочинність у вимірі глобалізації / А.Бова // Соціальна

психологія. – 2005. – № 3 (11). – С. 147-155.

3. Марків І. Організована злочинність: її аналіз та сучасний стан / І.Марків // Право України. – 2004. – № 6. – С.54-56.

4. Санакоєв Д.Б. Розслідування торгівлі людьми, вчиненої організованими групами: дис... канд. юр. наук: 12.00.09 / Санакоєв Дмитро Борисович. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2009. – 255 с.

5. Транскордонна співпраця: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали регіонального круглого столу (24 березня 2017 року). – К.: Національна академія прокуратури України, 2017. – 162 с.

Спусканюк А.Ю.

аспірант наукової лабораторії
з проблем досудового розслідування
Національної академії внутрішніх справ

ЗДОБУТТЯ ВІДОМОСТЕЙ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ЯК ЗАСІБ ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Злочини, пов'язані з здійсненням державних закупівель характеризуються необхідністю вивчення та аналізу документації, яка містить відомості про оголошення тендеру, процедуру його проведення, результати тощо. У той же час, з розвитком інформаційних ресурсів та впровадження відкритості доступу до інформації (у тому числі процедурі проведення державних закупівель), за допомогою Інтернет ресурсів, з'явилась необхідність належного здобуття та фіксації відомостей з таких ресурсів, які в подальшому можна використати як докази.

Як правило, до відомостей, що можна отримати за допомогою мережі Інтернет, зокрема Інтернет ресурсів органів влади та управління відкритого доступу, відносяться: відомості про оголошення тендери та вимоги до учасників; процедура проведення тендеру та наявності інформація про учасників торгів; результати тендеру; нормативно-правові акти, що містять відомості про порядок проведення державних закупівель тощо.

Безумовно, здебільшого слідча практика пішла шляхом отримання таких відомостей, що є у відкритому доступі, за допомогою слідчої (розшукової) дії – огляд, під яким розуміється здійснення його з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів [1]. Дана практика закаткована ще за часів дії КПК України (1960 р.) при проведенні слідчої дії огляд (ст. 190) [2]. Утім, на сьогодні, КПК України закріпив можливість проводити таку дію як зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2